

Een bijzondere aanwinst: acht delen van 'The Orchid Album'

Erwin J.O. Kompanje [collectiebeheerder zoogdieren, Natuurhistorisch Museum Rotterdam; erwinkompanje@mac.com]

Kees Moeliker [conservator, Natuurhistorisch Museum Rotterdam; moeliker@nrm.nl]

Het museum neemt niet alleen natuurhistorische voorwerpen voor de collectie in ontvangst. Regelmatig wordt ook de bibliotheek aangevuld met schenkingen. Af en toe zitten tussen die boeken en tijdschriften bijzonderheden, bijvoorbeeld 'The Orchid Album'. Acht boekdelen met kleurenplaten van orchideeën die zelfs Erwin Kompanje en Kees Moeliker (die zich normaal gesproken verre van de botanie houden) in beroering brachten.

Vorig jaar schonk dr John Polder, oud-voorzitter en erelid van de Rotterdamse Natuurhistorische Club, het museum acht boeken met de titel *The Orchid Album, Comprising Colored Figures and Descriptions of New, Rare and Beautiful Orchidaceous Plants*. De boeken hebben het 'royal quarto' formaat (303 x 240mm) en zijn voorzien van decoratieve Victoriaanse roodbruin linnen banden. Een niet-kenner zal de buitenkant van de boeken bekijkend niet direct de historische, artistieke en antiquarische waarde van de boeken kunnen inschatten. Maar zo gauw je een boek openslaat en om de twee bladzijden een prachtige kleurenplaat van een tropische orchidee tegenkomt, blijf je doorbladeren. Zo verging het ons, tenminste.

Losbladig

De serie boeken is samengesteld door de botanici Robert Warner, Thomas Moore en Benjamin Samuel Williams. Laatstgenoemde gaf het werk ook uit, in Londen. Bijzonder detail: Williams begon zijn loopbaan als tuinman bij Robert Warner. Zij hadden toen nooit kunnen bedenken samen zo'n hoogstaande boekenserie over orchideeën samen te stellen. Het eerste deel verscheen in 1882. Na de dood van Benjamin Williams in 1890 heeft zijn zoon Henry de publicatie voortgezet tot het laatste deel in 1897. Zeventien jaar lang hebben vader en zoon Williams een trouwe groep klanten over de hele wereld (met een beoogde maandelijkse frequentie) van een nieuwe, losse aflevering voorzien. Bij de twaalfde aflevering zat een titelblad en een index zodat de liefhebbers die voor het

werk ingetekend hadden het geheel konden laten inbinden.

Het doel dat Williams en de zijnen voor ogen hadden, wordt duidelijk als we het voorwoord in het eerste deel lezen: *'The great advances which have been made within the last few years in the introduction and the cultivation of Exotic Orchids, have suggested the desirability of devoting a monthly publication to the illustration of the best forms of these singular and aristocratic plants, and also to the explanation of the most successful methods of growing them.*

Ongeordend

Thomas Moore, conservator van de Chelsea Botanical Gardens, begint elke soort, elk hoofdstuk, met een beknopt overzicht van de natuurlijke verspreiding ('Native of Borneo'), een uitvoerige botanische beschrijving en

een overzicht van de vaak ingewikkelde naamgeving van de betreffende orchidee. Dan vervolgen Warner en Williams met wetenswaardigheden en tips voor de kweker. Enige vorm van ordening (taxonomisch, geografisch, op kleur) hebben wij niet kunnen ontdekken, maar dat ligt mogelijk aan ons gebrek aan botanische kennis.

Bewust is gekozen voor het prettige 'royal quarto' formaat. De boeken zijn hierdoor op schoot gehouden in de luie stoel gemakkelijk door te bladeren. Ook kon de tekenaar met dit gekozen formaat de planten op ware grootte afbeelden: *'Being of Royal Quarto size, the pages of the Album are sufficiently large to enable the artist to produce ample and intelligible portraits of the plants without their become cumbersome.'*

▲ *Cattleya bicolor* (Brazilië), plaat 318 uit The Orchid Album.

▲ Benjamin Samuel Williams (1824-1890).

John Nugent Fitch

In totaal zijn er in zeventien jaar elf banden verschenen waarin op 528 oogstrelende, deels handgekleurde, deels kleuredrukte chromolitho's een brede variëteit aan orchideeën staat afgebeeld. De platen zijn geschilderd en gelithografeerd door John Nugent Fitch (1840-1927), neef van de beroemde botanicus en botanisch kunstenaar Walter Hood Fitch (1817-1892). Vierhonderd van de originele schilderijen van Fitch waar de chromolitho's naar zijn vervaardigd worden bewaard in The Natural History Museum in London.

John Fitch is behalve door zijn platen voor The Orchid Album vooral bekend geworden door zijn illustraties in het Curtis's Botanical Magazine, waarin hij vanaf 1878 actief was. Walter Fitch illustreerde ook een boek over orchideeën, het *A Century of Orchidaceous Plants* (1851) van de Schotse hoogle-

raar botanie William Jackson Hooker (1785-1865). Verder voorzag Fitch een ander beroemd werk van Hooker, het *Handbook of the British Plants* (1865), van illustraties.

Benjamin Williams had een grote passie voor orchideeën. Naast The Orchid Album gaf hij in 1862-1865 samen met Robert Warner in folio formaat *Select Orchidaceous Plants* en in 1885 ook nog *The Orchid-Grower's Manual, containing descriptions of the best species and varieties of Orchidaceous Plants* uit. Dit laatste werk was geïllustreerd met zwart-wit tekeningen en spreekt daarvoor niet echt tot de verbeelding. Het beleefde wel vele drukken als goedkoop en handzaam handboek voor de orchideeënkweker. In 1975 werd het in een goedkope uitgave herdrukt. De *Select Orchidaceous Plants* bevatte veertig handgekleurde lithografische platen, waarvan er 31 door Walter Hood Fitch waren gemaakt en negen door de kunstenaar James Andrews. Het fraaie werk is in 1970 nogmaals in een goedkope uitgave herdrukt.

Orchidomania

Aan het einde van de negentiende eeuw was het kweken van orchideeën een zeer gewaardeerde bezigheid van de aristocraten in het Victoriaanse Engeland, waar verschillende 'Orchid Societies' werden opgericht. Sommigen spraken zelfs over een 'Orchidelirium' en 'Orchid hunters' importeerden vele orchideeën uit de tropen en deden zeer goede zaken. The Orchid Album werd een zeer populair koffietafelboek om de honger naar informatie over nieuw ontdekte schoonheden uit de tropische

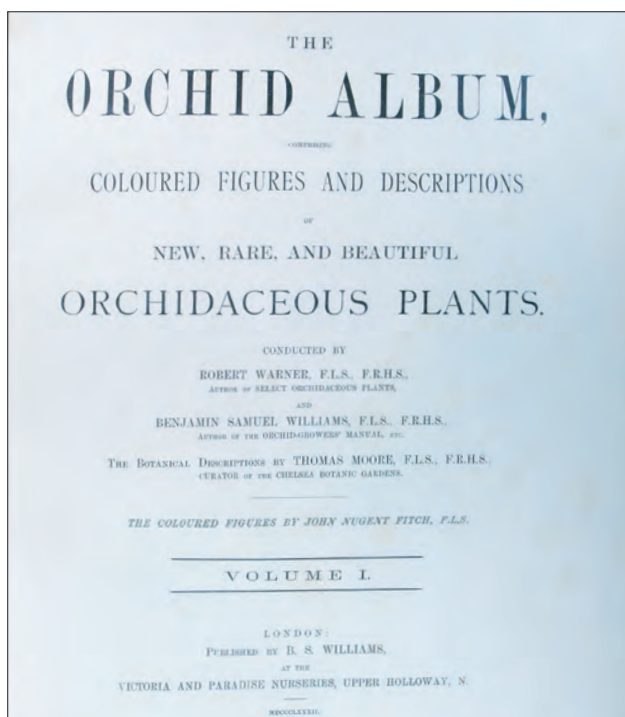
natuur te stillen.

Ook nu is het zeer gezocht onder verzamelaars van antiquarische plantenboeken en liefhebbers van orchideeën. Een complete set van elf delen is vrijwel niet antiquarisch te verkrijgen en af en toe worden losse delen voor veel geld te koop aangeboden. Een belangrijke reden voor de zeldzaamheid van de boeken is dat de platen zo fraai zijn dat door de tijden heen vele boeken door prentenhandelaars zijn versneden om de illustraties te kunnen inlijsten. Ook nu worden losse platen uit The Orchid Album nog regelmatig aangeboden. Als men bereid is om tussen 125 en 450 euro voor een plaat te betalen, kan men eigenaar worden van een zeer decoratieve muurvulling. Een handelaar in antiquarische prenten heeft de rekensom snel gemaakt als hij een set van de boeken in handen krijgt: bij een minimale verkoopprijs van 125 euro per plaat, zullen de 528 platen minstens 66.000 euro opbrengen. Met eurotekens in de ogen is het mes om de platen uit te snijden dan snel gepakt. De liefhebber die een los, niet versneden deel in bezit wil krijgen, moet daar tegenwoordig al snel een paar duizend euro voor neer tellen.

Het zal duidelijk zijn dat wij met de schenking van de acht delen van The Orchid Album een prachtige aanwinst in huis hebben die gekoesterd zal worden. In Nederland bezitten zowel de Universiteit van Amsterdam als die van Leiden (Nationaal Herbarium) een complete set. Mocht u toevallig de delen 9, 10 en 11 in de boekenkast hebben staan, dan completeren we daar graag de Rotterdamse set mee. ◀

▲ *Lycaste plana measuresiana* (Bolivia), plaat 306 uit The Orchid Album.

▲ Titelblad van deel 1 van The Orchid Album.